

Handläggare
Hanna Markkula
Telefon: 08-508 36 235

Till
Äldrenämnden
den 25 april 2017

Tillskapande av aktivitetscenter vid seniorboenden (trygghetsboenden)

Förvaltningens förslag till beslut

Äldreförvaltningens förslag till aktivitetscenter vid seniorboenden (trygghetsboenden) godkänns.

Ann-Christine Hansson
förvaltningschef

Raili Karlsson
avdelningschef

Sammanfattning

I budget för 2017 anges att trygghetsboende med aktivitetscenter ska inrättas. Omvandling av dagens trygghetsboenden till trygghetsboenden med aktivitetscenter påbörjas 2017. Stadsdelsnämnderna ska ansvara för de aktivitetscenter som ska finnas i boendena och ska bekosta lokaler, personal och verksamhet. Äldreförvaltningen har tillsammans med representanter från fyra stadsdelsförvaltningar tagit fram förslag till hur stadens aktivitetscenter ska utformas.

Dess huvudsakliga uppgift ska vara att ordna aktiviteter och främja social gemenskap, motverka otrygghet samt bidra till fysisk aktivitet för de boende i seniorboendet (trygghetsboendet) och äldre i närområdet. Det föreslås att lägsta bemanning ska vara dagtid vardagar med minst en personal och besökarna ska erbjudas minst en daglig aktivitet. Det ska finnas tillgång till kaffeservering och utgångspunkten är att det även bör finnas möjlighet för besökarna att äta gemensamma måltider. Aktiviteter, bemanning och öppethållande ska anpassas efter lokala förutsättningar vilket kan innebära hel- eller kvällsaktiviteter.

Bakgrund

Utredningen ”Äldres boende i Stockholms stad” (ÄBO) tillsattes med uppdraget att förtydliga syfte och målgrupp för stadens nuvarande boendeformer för äldre. En delrapport godkändes av äldrenämnden i juni 2016. Utredningens huvudförslag är att staden ska erbjuda tre boendeformer för äldre, trygghetsboende med aktivitetscenter, servicehus och vård- och omsorgsboende. Inriktningen är att dagens senior- och trygghetsboenden omvandlas till trygghetsboende med aktivitetscenter. Äldreboendeutredningens delrapport med samtliga förslag och med beaktande av vad föredragande borgarråd anför i utlåtandet, godkändes av kommunfullmäktige den 28 november 2016 (Dnr 152-1056/2016).

Trygghetsboende

Trygghetsboende är en icke biståndsbedömd boendeform som definieras av den statliga utredningen ”Bo bra hela livet” SOU 2008:11. Stockholms stad beslutade år 2009 att inrätta trygghetsboende för att erbjuda ett boende med ett större mått av trygghet än seniorboendena. Det är avsett för personer som fyllt 75 år med en möjlighet att ställa sig i kö från 70 år. Förutom en tillgänglig bostad ska trygghetsboendena erbjuda trygghetslarm, personal för att ordna social samvaro och gemensamma aktiviteter, gemensamhetslokal samt möjlighet till gemensamma måltider. Staden har idag sju trygghetsboenden i sex stadsdelar med totalt 568 lägenheter. Lägenheterna tillhandahålls av Micasa som också ansvarar för att personal finns, så kallade Micasavårdar. Micasa har upphandlat tjänsten och Samhall är entreprenör sedan 1 april 2015.

Utvärdering av trygghetsboenden

Stadens sju trygghetsboenden skiljer sig åt avseende storlek, antal lägenheter varierar mellan 23 och 152 lägenheter. Likaså varierar ytan, som idag används för gemensamhetslokalerna, mellan 90 och 390 kvadratmeter. På fem av stadens sju trygghetsboenden finns idag tillgång till personal alla vardagar, på två trygghetsboenden finns personal tre dagar per vecka. Måltider och social gemenskap är utgångspunkten i verksamheterna. Det erbjuds hembakat fika, frukost och enklare måltider utifrån lokala förutsättningar. Det anordnas aktiviteter utifrån de boendes önskemål såsom högläsning, bingo, tipspromenader, föreläsningar, sång och musik.

Av Äldreboendeutredningens utvärdering av trygghetsboende framgår att dagens trygghetsboenden inte alltid riktigt erbjuder önskvärd trygghet och har blivit för lik seniorboendena. Äldrecentrum fick under hösten 2016 i uppdrag av äldreförvaltningen att undersöka hur äldre

ser på Stockholms stads förslag om trygghetsboende med aktivitetscenter. En första delrapport omfattar intervjuer med 30 personer. Trygghetsboende uppfattades allmänt som ett positivt alternativ. De flesta uppskattade möjligheten till samvaro och gemenskap och att äta tillsammans. Aktivitetscenter med värdinna uppskattades också, även om endast ett fåtal hade önskemål om specifika aktiviteter.

Av Äldrecentrums undersökning framgår att social gemenskap och gemensamma måltider är vad många äldre efterfrågar. Utvärdering från Samhall påvisar också att de boende uppskattar med dagens möjlighet till gemensamma aktiviteter och måltider. Att det finns tillgång till en värdinna i huset som känner de boende uppfattas som en trygghet.

Trygghetsboende med aktivitetscenter

I Äldreboendeutrednings delrapport, som behandlades i kommunfullmäktige i oktober 2016, föreslås en ny boendeform, trygghetsboende med aktivitetscenter. Micasa ska även fortsättningsvis vara hyresvärd och lägenheterna förmedlas av bostadsförmedlingen. Samma förmedlingsregler gäller som för dagens trygghetsboende. Stadsdelsnämnderna ska ansvara för det aktivitetscenter som ska finnas i fastigheten och hyra de lokaler som behövs för ändamålet. Aktivitetscentrets primära uppgift är att ordna aktiviteter för de boende och i övrigt arbeta för att skapa en social gemenskap i boendet. Syftet är att motverka den otrygghet och behov av social gemenskap som de som erhåller en lägenhet har känt i sitt tidigare boende.

Ärendet

I budget för 2017 anges att trygghetsboende med aktivitetscenter ska inrättas för att tillgodose behov av icke biståndsbedömt boende för äldre som söker trygghet och gemenskap. Boendeformen ska ersätta dagens trygghets- och seniorboenden vilket sker genom omvandling av dagens trygghetsboenden under 2017 och seniorboenden under 2018. Omvandlingen under 2017 innebär att mötesplatserna vid trygghetsboendena där Micasa är fastighetsägare övergår i stadsdelsnämndernas regi. Stadsdelsnämnderna ska bekosta lokaler, personal och verksamhet. För 2017 finns 21 mnkr reserverade för ändamålet.

Mot bakgrund till ovanstående har äldreförvaltningen tagit fram förslag till utformning av aktivitetscenter vid dagens trygghetsboenden, se kriterier. Förslag har arbetats fram av en grupp med representanter från äldreförvaltningen och fyra stadsdelsförvaltningar. Synpunkter på förslaget har inhämtats från styrgruppen för boendeplanering samt referensgruppen för boendeplanering, samtliga stadsdelsförvaltningar samt KPR:s boendegrupp.

Benämning på den nya boendeformen

Omvandlingen av dagens trygghetsboenden innebär att en ny boendeform tillskapas. Under de år trygghetsboenden funnits i staden har det framkommit många synpunkter på namnet ”trygghetsboende”, inte minst från hyresgästerna själva. I förslaget till utformningen av aktivitetscentren föreslås att den nya boendeformen ska heta seniorboende med aktivitetscenter.

Sammanfattning av förslaget till utformning av aktivitetscentren

Förslaget utgår från att stadsdelsnämnderna ska stå för lokaler, personal och verksamhet. Stadsdelsnämnderna hyr de lokaler i, eller i direkt anslutning till, seniorboenden som behövs för aktivitetscentret. Aktivitetscentrets huvudsakliga uppgift är att ordna aktiviteter och främja social gemenskap, motverka otrygghet samt bidra till fysisk aktivitet för de boende i seniorboendet och äldre i närområdet. De boendes och besökarnas behov och önskemål ska vara vägledande vid planering och utveckling av verksamheten. Viktiga samarbetsparter är de bo- eller trivselsråd som finns i de flesta av Micasas senior- och trygghetsboenden. Engagemang från volontärer, pensionsårsorganisationer och övrigt föreningsliv bör också tillvaratas.

Lägsta bemanning ska vara dagtid under vardagar med minst en personal och besökarna bör erbjudas minst en daglig aktivitet. Fast anställd personal ska vara bas i verksamheten. Det bör finnas tillgång till kafeservering och utgångspunkten är att det även bör finnas möjlighet för besökarna att äta gemensamma måltider. Hur måltider organiseras liksom bemanningen, aktiviteter och öppethållande ska anpassas efter lokala förutsättningar och behov i respektive seniorboendet utan att understiga grundkraven.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom äldreförvaltningens planeringsavdelning. Kommunstyrelsens pensionärsråd har tagit del av ärendet den 18 april, de fackliga organisationerna i förvaltningsgruppen den 19 april samt det gemensamma funktionshindersrådet den 13 april 2017.

Förvaltningens synpunkter och förslag

En ny boendeform

Enligt äldreförvaltningens uppfattning kommer den nya boendeformen, seniorboende med aktivitetscenter, att utgöra ett viktigt komplement till stadens utbud till boenden för äldre. De analyser som gjorts av avslag till servicehus visar att det finns ett stort behov av en icke-biståndsbedömd boendeform för äldre som tillgodoser såväl behovet av ett tillgängligt boende som behovet av social stimulans. Vad gäller åldersgränsen för att ställa sig i kö och flytta till den nya boendeformen gäller samma regler som för de nuvarande trygghetsboenden, dvs. 70 år för att ställa sig i kö och 75 år för att flytta in.

Nuvarande seniorboenden

Enligt äldreboendeutredningens förslag ska omvandlingen av befintliga seniorboenden påbörjas under 2018. Samtidigt påpekas i äldreboendeutredningens rapport att är viktigt att beakta vilka fastigheter som är lämpliga att omvandla varför det är möjligt att det finns seniorboenden som kommer finnas kvar i sin nuvarande form. Detta innebär att samtliga icke-biståndsbedömda bostäder för äldre inom Micasas bestånd enligt förslaget kommer att kallas seniorboende respektive seniorboende med aktivitetscenter. Nuvarande seniorboenden kommer att ha kvar åldersgränsen 65 år

Aktivitetscenter

Målsättningen är att aktivitetscentren ska leda till en ambitionshöjning mot vad dagens trygghetsboenden erbjuder och att verksamheterna får ett likvärdigt och jämförbart innehåll så boendeformen blir tydligare för de sökande.

Aktivitetscentrets primära uppgift ska vara att ordna aktiviteter för de boende, motverka otrygghet och i övrigt arbeta för att skapa en social gemenskap i boendet. I förslaget anges att lägsta nivå är att boendet ska vara bemannat dagtid på vardagar och att besökarna bör erbjudas minst en daglig aktivitet. Är det motiverat utifrån hur behovet ser ut på boendet kan det också bemannas på helgerna vilket är en ambitionshöjning mot idag.

Det är viktigt att aktiviteter, bemanning och öppethållande anpassas efter lokala förutsättningar och de boendes önskemål i respektive boende. Verksamheten ska också vara tillgänglig för boende i närområdet. Hur aktivitetscentren organiseras löpande kan det finnas flera lösningar på, såsom utökat samarbete med frivilligorganisationer. En aktivitet som äldreförvaltningen anser bör finnas på boendet är möjligheten att, utöver fika, äta gemensamma måltider. Alla fastigheter medger emellertid inte tillagning av måltider men detta kan, i likhet med

idag, ordnas på många olika sätt. Hur och i vilken omfattning detta organiseras bestäms på respektive boende.

Förslaget baserar sig på att stadsdelsnämnderna hyr de lokaler i fastigheten som behövs för aktivitetscentret. Vilka lokaler som ska hyras avgörs av respektive stadsdelsnämnd i dialog med Micasa. Då syftet med boendeformen är en ökad trygghet och gemenskap ska aktivitetscentrets lokal vara belägen i, eller i direkt anslutning till seniorboendet. Aktivitetscentret ska även vara öppet för äldre i närområdet och ett större brukarunderlag kan motivera en utveckling av aktivitetscentret även på mindre boenden. I de fall det redan finns en öppen verksamhet i anslutning till ett senior- eller trygghetsboende kan det i vissa fall räcka med att verksamhetens uppdrag utökas för att det ska nå upp till kriterierna för ett seniorboende med aktivitetscenter.

Social gemenskap har betydelse för hälsa och välbefinnande och mötesplatser för äldre kan vara en arena för förebyggande av ohälsa. Ambitionen ska vara att aktivitetscentret blir en levande mötesplats som främjar ett aktivt och hälsosamt åldrande hos de äldre. Väl utformade har aktivitetscentren goda förutsättningar att bli hjärtat i det förebyggande arbetet i äldreomsorgen.

Ekonomiska konsekvenser

Aktivitetscentren innebär utökade kostnader för stadsdelsnämnderna, i huvudsak av personal- och lokalkostnader. I centrala medelsreserven har under 2017 totalt 21 mnkr reserverats för omvandlingen till seniorboende (trygghetsboende) med aktivitetscenter. Stadsdelsnämnderna kan söka om medel för ändamålet i samband med tertiärrapport 1.

Stadsdelsnämnderna ser positiv på den nya boendeformen men har lyft frågan kring nivå på bemanning och öppethållande som bottnar i en osäkerhet kring finansieringen. För att stimulera en utveckling av verksamheten ser äldreförvaltningen behov av att den långsiktiga finansieringen beaktas i stadens budget.

Äldreförvaltningen föreslår att nuvarande bemanning och lokaler på respektive seniorboende utgör en första etapp i stadsdelsnämndernas arbete med att vidareutveckla verksamheterna. Det är viktigt att ta tillvara nuvarande Micasavärdars erfarenheter och kunskaper. Kostnaden varierar givetvis med ambitionsnivån och storleken på boendet varför vidare kostnadsanalys måste ske i samråd med respektive stadsdelsnämnd. Förslaget till kriterier ger en lägsta nivå till en verksamhet som i högre grad ska tillgodose äldres behov av trygghet och gemenskap.

Äldreförvaltningens förhoppning är att stadsdelsnämndernas kompetens och erfarenhet av att bedriva öppna träffpunkter och förebyggande arbete för äldre ska spegla av sig i utvecklingen av seniorboendenas aktivitetscenter. Ambitionen ska vara att den nya boendeformen ska blir något mer än de trygghetsboenden som idag finns inom staden.

Bilaga

Kriterier för aktivitetscenter vid seniorboende

Seniorboende (trygghetsboende) med aktivitetscenter

Aktivitetscenter – kriterier

Bakgrund

Utredningen "Äldres boende i Stockholms stad" (ÄBO) tillsattes år 2015 med uppdraget att förtydliga syfte och målgrupp för stadens nuvarande boendeformer för äldre. Utredningen föreslår införandet av den nya icke biståndsbedömda boendeformen för äldre, trygghetsboende med aktivitetscenter. Äldreboendeutredningens delrapport godkändes av kommunfullmäktige den 28 november 2016 (Dnr 152-1056/2016).

I budget för 2017 anges att trygghetsboende med aktivitetscenter ska inrättas för att tillgodose behov av icke biståndsbedömt boende för äldre som söker trygghet och gemenskap. Boendeformen ska ersätta dagens trygghets- och seniorboenden. Omvandlingen påbörjar under 2017 och innebär att mötesplatserna vid de sju trygghetsboendena där Micasa är fastighetsägare övergår i stadsdelsnämndernas regi. Utgångspunkten är att stadsdelsnämnderna bekostar lokaler, personal och verksamhet.

Benämning på den nya boendeformen

Omvandlingen av dagens trygghetsboenden innebär att en ny boendeform tillskapas. I förslaget till utformningen av aktivitetscentren föreslås en ny benämning på den nya boendeformen, **seniorboende med aktivitetscenter**.

Inledning

Sociala relationer och gemenskap har stor betydelse för god hälsa och välbefinnande. Mötesplatser kan uppfylla en viktig del av äldres behov av sociala kontakter och verka förebyggande. Statens folkhälsoinstitut har identifierat fyra huvudfaktorer för ett gott åldrande; social gemenskap och socialt stöd, meningsfullhet, fysisk aktivitet och goda matvanor ("*Äldres hälsa*", 2008).

Social gemenskap och meningsfullhet

Relationer med familj och vänner är betydelsefullt för ett gott åldrande. Därutöver kan mötesplatser behövas där äldre kan uppleva social gemenskap. Sociala nätverk kan stärka individens självbild och

öka känslan av tillhörighet och meningsfullhet i livet. För många kan välbefinnandet påverkas positivt av att känna sig delaktig, att man klarar sig själv och kan ha kvar sina tidigare, eller få nya, intressen i livet.

Fysisk aktivitet och goda matvanor

En av de insatser som har den största positiva effekten på människors hälsa är en ökning av den fysiska aktiviteten för dem som rör sig för lite. Hälsovinster är i stort sett desamma för äldre personer som för övriga. Likaså har maten och trivsamma måltider stor betydelse för hälsa och välbefinnande.

Förebyggande arbete

Hälsofrämjande insatser kan skjuta upp äldres funktionsnedsättningar och fördröja behovet av vård och omsorg. Budget 2017 anger att stadsdelsnämnderna ska öka och utveckla befintliga sociala mötesplatser, öppna dagverksamheter och träffpunkter för äldre. Syftet är att fler personer ska klara sig själva en längre tid med ökat välbefinnande.

Stadens seniorboende (trygghetsboende) med aktivitetscenter

Aktivitetscentren vid seniorboendena (trygghetsboendena) ska vara tillgängliga och levande verksamheter med ett varierat utbud av aktiviteter. Centren blir en mötesplats som främjar ett aktivt och hälsosamt åldrande hos stadens äldre. Social gemenskap, meningsfullhet och trygghet ska vara nyckelord i verksamheten.

Stadsövergripande kriterier för aktivitetscenter

Äldreförvaltningen har tagit fram förslag till stadsgemensamma kriterier för stadens aktivitetscenter vid seniorboende (trygghetsboende).

I centrala medelsreserven har under 2017 totalt 21 mnkr reserverats för omvandlingen till seniorboende (trygghetsboende) med aktivitetscenter. Stadsdelsnämnderna kan söka om medel för ändamålet i samband med tertialrapport 1.

Syfte och mål med aktivitetscenter

Aktivitetscentrets huvudsakliga uppgift är att ordna aktiviteter och främja social gemenskap, motverka otrygghet samt bidra till fysisk aktivitet för de boende i seniorboendet och äldre i närområdet. Målet är att deltagaren ska känna gemenskap och uppleva sin dag som meningsfull samt bidra till att stärka psykiska och fysiska funktioner.

Målgrupp

Aktivitetscentret vänder sig till de boende i seniorboendet (trygghetsboendet) samt för äldre bosatta i närområdet, inom Stockholms stad. Verksamheten vänder sig i första hand till personer som bor i ordinärt

boende. Aktivitetscentret tillhandahålls som en service för stadens äldre och kräver inget beslut om bistånd enligt socialtjänstlagen. På aktivitetscentret har kommunen inte hälso- och sjukvårdsansvar.

Lokaler

Stadsdelsnämnderna hyr de lokaler i fastigheten som behövs för aktivitetscentrat. Aktivitetscentrets lokaler ska vara belägna i, eller i direkt anslutning, till seniorboendet (trygghetsboendet). Lokalerna ska vara tillgängliga och vara utformade efter målgruppens behov.

Bemanning och öppethållande

Aktivitetscentret ska drivas av stadsdelsnämnden där seniorboendet (trygghetsboendet) är beläget. Lägsta bemanning ska vara dagtid under vardagar med minst en personal som ansvarar för den dagliga driften. Tillsvidareanställd personal ska vara bas i verksamheten då personalkontinuiteten är viktig.

Bemanning och öppethållande anpassas efter lokala förutsättningar och behov utan att understiga grundkraven. Aktivitetscentret kan ha öppet även lördag och/eller söndag samt erbjuda kvällsaktiviteter. På helgen kan öppettiderna i så fall anpassas. Verksamheten bör även sträva efter att hålla öppet under sommarmånaderna och runt storhelger då syftet med verksamheten är att främja social gemenskap och bidra till minskad ensamhet. Utgångspunkten är att aktivitetscentrat ger den trygghet och sociala gemenskap som de boende har behov av.

Ett sätt att skapa trivsel och rörelse på seniorboendena (trygghetsboendena) kan vara att låta frivilligorganisationer ordna aktiviteter när aktivitetscentret inte är i behov av lokalerna.

Måltider och kaffeservering

Det bör finnas tillgång till kaffeservering alla dagar då aktivitetscentret är öppet. Utgångspunkten är att det bör finnas möjlighet för besökarna att äta gemensamma måltider. Hur och i vilken omfattning gemensamma måltider organiseras bestäms av boendets förutsättningar såsom tillgång till kök eller uppvärmningsmöjligheter. Den enskilde betalar för all förtäring.

Utbud av aktiviteter

Utgångspunkten vid utformning av aktiviteterna ska vara social gemenskap, meningsfullhet, fysisk aktivitet och kostens betydelse för hälsan. Utifrån lokala förutsättningar bör aktivitetscentret erbjuda besökarna minst en daglig aktivitet. Ett månadsprogram kan med fördel tas fram.

Besökarnas behov och önskemål ska vara vägledande vid planering och utveckling av verksamheten. Viktiga samarbetsparter är de bo-

eller trivselråd som finns i de flesta av Micasas senior- och trygghetsboenden. Aktiviteterna ska utformas med målet att passa olika människors behov, intresse och förutsättningar.

De sociala aktiviteterna bör utformas så att deltagarna få möjlighet att skapa nya relationer och gemenskap. Föreläsningar, studiegrupper och aktiviteter med kulturellt inslag bör erbjudas liksom IT-relaterade aktiviteter. Utöver möjligheten att äta eller fika tillsammans kan andra aktiviteter kring mat erbjudas, exempelvis studiecirkel om mat för äldre. Utbudet av fysiska aktiviteter kan omfatta enklare motionsaktiviteter och rörelsegrupper som kan utföras i den ordinarie lokalen utan krav på avancerade redskap.

Samverkan med föreningar och ideella organisationer

Engagemang från volontärer, pensionärsorganisationer och övrigt föreningsliv bör tas tillvara. En god samverkan med dessa kan bredda utbudet av aktiviteter, nå en bredare målgrupp och bidra till att aktivitetscentren blir levande mötesplatser.

Avgifter

Utgångspunkten är att aktiviteterna som erbjuds ska vara kostnadsfria för deltagarna. Kostnad för måltider och kaffe får tas ut. För vissa arrangemang kan avgift för medverkan tas ut liksom kostnaden för specifikt aktivitetsmaterial. Om avgift tas ut ska detta framgå av programmet.

Uppföljning av verksamheten

En nära dialog med besökarna och bo- eller trivselråd och utvärdering av verksamheten är av stor vikt för att en trygghetsskapande verksamhet tillskapas. Verksamheten bör kontinuerligt följas upp, utvärderas och utvecklas utifrån besökarnas önskemål och behov.